

Uluslararası Ders Kitapları ve Eğitim Materyalleri Dergisi

The Content Reflection Of Gains Regarding The Targeted Common Skills In The 4th And 5th Grade New Social Studies Curriculum

Tekin Çelikkaya¹

Kırşehir Ahi Evran University, Faculty of Education, Department of Social Studies Education

Mutlu Kürümlüoğlu²

Ministry of Education, Havuz Secondary School

ABSTRACT

The main aim of schools is provide with basic skills to individuals as well as to educate individuals who are academically successful. To accomplish this goal, besides the factors such as teacher, family and environment, textbooks also play an important role. Because, the student spends with textbooks a significant part of his time at the school. It is of great importance in terms of the transfer of skills in which these skills, how and how often these skills are included in the textbooks which in Social Studies course, teachers and students use and follow as primary sources. For this reason, it was aimed to determine the status of common skills in primary school 4th grade and 5th grade Social Studies textbooks due to the new program will be implemented only in 4th and 5th grades in the 2017-2018 academic year. These skills are "Research, Map Literacy, Collaboration, Self-Control, Social Inclusion and Innovation". This research was conducted through qualitative research methods. In the analysis of the data obtained within the research, inductive analysis was used from the types of content analysis. The data collected from the books were examined under 5 themes and 17 sub-themes. In general, while the most gain and learning area has been given in research skill. the most sub-themes (101) has been given in self-control skill; at least sub-theme (25) has been given in collaboration skill. It has been given the most creative skill in the visual and news theme; self-control skill in the information theme; research skills in the activity and evaluation theme. It has been given the least research skill in the visual and information theme; social participation skill in the activity theme; collaboration skills in the evaluation theme. There is no news theme in research, map literacy and social participation skills.

Key Words: Social Studies Curriculum, 4th and 5th grade, common skills, Gains

---

ARTICLE INFO

Received: 16.09.2019

Revision

received: 16.10.2019

Accepted: 19.10.2019

Published online:

16.12.2019

---

¹Assoc. Prof. Tekin Çelikkaya:

t.celikkaya@gmail.com

05053967808

² Social Studies Teacher Mutlu Kürümlüoğlu

4. ve 5. Sınıf Yeni Sosyal Bilgiler Programında Kazandırılması Hedeflenen Ortak Becerilere İlişkin Kazanımların İçeriğe Yansımaları¹

Tekin Çelikkaya²

Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı

Mutlu Kürümlüoğlu³

Milli Eğitim Bakanlığı, Havuz Ortaokulu

ÖZET

MAKALE BİLGİSİ

Akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmenin yanında bireylere temel becerileri de kazandırmak okulların temel amacı olup bunu gerçekleştirmek için aile, öğretmen ve çevre gibi faktörlerin yanında öğrencinin okulda geçirdiği sürenin önemli bir kısmını ders kitabı ile geçirmesi sebebiyle ders kitapları da önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal Bilgiler dersinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin birincil kaynak olarak kullandıkları ve takip ettikleri ders kitaplarında becerilerin hangilerinin yer aldığı, bu becerilere nasıl ve ne sıklıkta yer verildiği becerilerin aktarılma durumu açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu nedenle, araştırmada yeni programın 2017-2018 eğitim öğretim yılında sadece 4.ve 5. sınıflarda uygulanacak olması dolayısıyla ilkokul 4. sınıf ile ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında ortak becerilere yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu beceriler “Araştırma, Harita Okuryazarlığı, İş birliği, Öz denetim, Sosyal Katılım ve Yenilikçilik” becerileridir. Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Kitaplardan toplanan veriler 5 tema ve 17 alt tema altında incelenmiştir. Genel olarak en çok kazanıma ve öğrenme alanına araştırma becerisinde yer verilmişken en fazla (101) alt temaya öz denetim becerisinde en az (25) ise iş birliği becerisinde yer verilmiştir. Görsel ve haber temasına en fazla yaratıcılık; bilgi temasına öz denetim; etkinlik ve değerlendirme temasına ise araştırma becerilerinde yer verilmiştir. Görsel ve bilgi temasına en az araştırma; etkinlik temasına sosyal katılım; değerlendirme temasına ise iş birliği becerisinde yer verilmiştir. Araştırma, harita okuryazarlığı ve sosyal katılım becerilerinde haber temasına hiç yer verilmemiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 4. ve 5. sınıf ortak beceriler, kazanımlar

Alınma Tarihi:16.09.2019
Düzeltilmiş hali alınma tarihi: 16.10.2019
Kabul Edilme Tarihi: 19. 10. 2019
Çevrimiçi yayınlanma tarihi:16.12.2019

¹ Bu çalışma 27-30 Haziran 2018 tarihinde Azerbaycan/Bakü’de düzenlenen, IV. Uluslararası Türk Kültür Coğrafyasında Eğitim ve Sosyal Bilimler Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur Bu çalışma Ahi Evran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimince Desteklenmiştir. Proje Numarası: EGT.A4.18.008

²Sorumlu Yazarın Adresi: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Kırşehir.

e-posta: tcelikkaya@gmail.com

³Doç. Dr. Tekin Çelikkaya:

t.celikkaya@gmail.com

05053967808

³ Sosyal Bilgiler Öğretmeni Mutlu Kürümlüoğlu

Giriş

Eğitim, “*bireyin dünyaya geldiği ve yaşamını sürdürdüğü yerde başta kültürel değerler olmak üzere, tutum, beceri, duyarlılık ve olumlu davranışları kazanmasını içeren*” bir süreçtir. Eğitim süreci ile kazanılan beceriler, bireyin hayat standartlarının gelişmesinin yanı sıra ülkelerin demokratik gelişimlerine ve küresel rekabet kapasitelerine de önemli katkılar sağlamaktadır. Günümüzün sosyal ve ekonomik koşullarında aktif rol oynayabilecek bireyler yetiştirebilmek, eğitim sistemlerinin uluslararası alanda rekabet edebilirliği ile doğrudan ilişkilendirilmesi, ülkeleri öğrencilerini eleştirel düşünebilen, sorumluluk sahibi, karar verme ve problem çözme becerileri yüksek bireyler olarak hayata hazırlamaya imkân sağlayan bir eğitim modeli arayışına itmektedir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2017).

Hayat şartlarındaki değişimlere bağlı olarak eğitilmiş insan sayısındaki niceliksel artışın beceri alanında kendini ispat etmiş niteliksel açıdan donanımlı bireylere olan ihtiyacı arttırması; iletişim alanında yaşanan gelişmeler ve bilgiye ulaşmada ortaya çıkan kaynak çeşitliliğinin bilgi okuryazarlığıyla ilgili bir takım beceri ve nitelikleri ön plana çıkarması; demokratik toplumlarda demokrasiyi yaşatabilmek için yapılan demokratik hak ve sorumlulukların uygulanabilme kaygısının, eleştirel, yaratıcı ve üretici düşünme gibi becerilerin ön plana çıkmasını sağlaması gibi sebepler becerilerin son dönemlerde eğitim-öğretim faaliyetleri içerisinde önem kazanmasının nedenleri arasında yer almaktadır. Belirtilen ifadeler gibi nedenlerden dolayı önem kazanan beceriler günümüz dünyasının gelişmiş öğretim programları içerisindeki yerini almıştır (Mutluer, 2013).

Öğretim programları “*bireyi topluma, toplumu da bireye feda etmeyen, kişi hak ve hürriyetine saygılı, uzlaşmacı bireyler yetiştirmek üzerine*” temellendirilmiştir. Bu anlayışla bireyin sahip olduğu tüm yeterlilikleri var olan potansiyeli ölçüsünde mümkün olduğu kadar geliştirmesine fırsat verecek; bireyin aklını ve duygularını sağlıklı şekilde işletebilmesi için gerekli olan bilgi, beceri ve anlayışı kazandırabilecek bir tasarım dikkate alınmıştır (MEB, 2017).

Her ülke kendi eğitim uygulamalarını ve yaklaşımlarını sürekli bir biçimde sorgulayarak yenilikleri ve değişimleri izlemek zorundadır. Bunu sorgularken daha çok bireyler için gerekli olan bilgi ve beceriler ile bunun nasıl aktarılacağı konuları üzerine odaklanılmalıdır. Bu bilgi ve beceriler, araştırma, bilgiyi kullanma, sorgulama, sorun çözme, eleştirel ve yaratıcı ve düşünme ile bilimsel ve teknolojik gelişmelere uyum sağlamayı kapsamaktadır. Her ne kadar alan yazında bu beceriler, 21. yüzyıl becerileri olarak vurgulansa da bu becerilerin sadece bu yüzyıl ile ilişkili olmadığı belirtilen beceriler üzerinde düşünüldüğünde kolayca görülebilir. Ancak geçmişte de önemli olan bu beceriler, günümüzde, yönü ve yoğunluğu değişerek karmaşıklaşmıştır. Bu bilgi ve beceriler, bir insanın varlığını sürdürebilmesi, içinde bulunduğu toplum ile uyum içinde olabilmesi ve topluma katkı sağlayabilmesi için hem geçmişte hem de günümüzde gerekli olduğu gibi gelecekte de gerekli olacaktır. Bu bilgi ve becerilerin kazandırılması, başta aile olmak üzere eğitimin ve toplumun görevi olup bunların aktarılması da özellikle sosyal bilgiler dersinin kapsamındadır (Hayırsever ve Kısakürek, 2014).

Sosyal Bilgiler dersi, öğrencileri yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmeleri için gerekli olan bilgi, beceri ve değerler ile donatmanın yanında, bireyin toplumsal kişiliğinin oluşmasında ve gelişmesinde önemli katkılar sağlar. Bu katkı, öğrencinin toplumla bir bütün halinde kendi bireyselliğini koruyarak toplumun gelişmesine faydalı, sorumlu bir vatandaş olarak yetişmesi amacı ile de örtüşmektedir (Hayırsever ve Kısakürek, 2014).

Sosyal Bilgiler Öğretimi programında (MEB, 2017) “*birey olmanın aynı zamanda çok daha geniş bir “dünya ailesi” ne ait olmak olduğunun bilincine varacak, yaşadığı topluma ve ülkesine, toprağına samimi bir hisle bağlanacak, bilim ve teknolojiyi etkin şekilde kullanarak gerekli teknik bilgi, birikim, beceri ve yeterliliklere sahip kuşaklar yetiştirmek*” hedeflenmiştir.

2005 Sosyal Bilgiler programı (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], 2005), ilköğretim 4-7.sınıf düzeyinde diğer derslerle birlikte ilk 9 beceri olan genel becerileri kazandırmanın yanında, kendine özgü 6 alan becerisini kazandırmayı da amaçlarken Yeni Sosyal Bilgiler programında (MEB, 2017), genel ve alan becerileri ifadeleri kaldırılmış olup 4-7.sınıf düzeyinde 27 becerinin kazandırılması amaçlanmıştır.

Tablo1. 2005 ile 2018 Sosyal Bilgiler Programı Becerilerin Karşılaştırılması

2005 Programı Becerileri	2018 Programı Becerileri
1.Araştırma Becerisi*	1. Araştırma Becerisi*
2.Bilgi Teknolojilerini Kullanma Becerisi**	2.Konum Analizi Becerisi***
3.Eleştirel Düşünme Becerisi*	3. Eleştirel Düşünme Becerisi*
4.Girişimcilik Becerisi*	4. Girişimcilik Becerisi*
5.İletişim Becerisi *	5. İletişim Becerisi*
6Problem Çözme Becerisi*	6. Problem Çözme Becerisi*
7.Karar Verme Becerisi*	7. Karar Verme Becerisi*
8.Türkçe’yi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi*	8. Türkçeyi Doğru, Güzel ve Etkili Kullanma Becerisi*
9.Yaratıcı Düşünme Becerisi**	9. Yenilikçi Düşünme Becerisi***
10.Empati Becerisi*	10. Empati Becerisi*
11.Gözlem Becerisi *	11. Gözlem Becerisi*
12.Mekânı Algılama Becerisi*	12. Mekânı Algılama Becerisi*
13.Sosyal Katılım Becerisi*	13. Sosyal Katılım Becerisi*
14.Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*	14. Değişim ve Sürekliliği Algılama Becerisi*
15.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi*	15.Zaman ve Kronolojiyi Algılama Becerisi*
	16.Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama Becerisi***
	17.Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme Becerisi***
	18. Kanıt Kullanma Becerisi***
	19. Öz Denetim Becerisi***
	20. İş Birliği Becerisi***
	21. Çevre Okuryazarlığı Becerisi***
	22. Dijital Okuryazarlık Becerisi***
	23. Finansal Okuryazarlık Becerisi***
	24. Harita Okuryazarlığı Becerisi***
	25. Medya Okuryazarlığı Becerisi***
	26. Politik Okuryazarlık Becerisi***
	27. Hukuk Okuryazarlık Becerisi***

*2005-2018 Sosyal Bilgiler Programı Ortak Beceriler

**2005 Sosyal Bilgiler Programından Çıkarılan Beceriler

***2018 Sosyal Bilgiler Programına Eklenen Beceriler

Tablo 1 incelendiğinde 2005 öğretim programında bulunan ilk dokuz becerinin genel, son altısının ise alan becerileri olduğu görülmektedir. 2018 öğretim programında genel ve alan beceriler diye ayırım yapılmamakta olup programa yeni eklenen bu becerilerin bazılarının 2005 öğretim programında bulunan genel becerilerin ve alan becerilerinin alt becerileri (Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama Becerisi, Kalıp Yargı ve Önyargıyı Fark Etme Becerisi, Kanıt Kullanma Becerisi) olduğu görülmektedir. 2005 programında 15 beceri olup bu becerilerin 13’ü olduğu gibi 2018 öğretim programında da yerini korumuştur. Bunun yanında 2018 yılı öğretim programında 2005 programında var olan “Yaratıcı Düşünme” ve “Bilgi Teknolojilerini Kullanma” becerilerinin kaldırılarak 14 yeni becerinin programa

eklenmesi ile toplamda 27 becerinin yer almaktadır. Bu beceriler: “çevre okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, iş birliği, kalıp yargı ve ön yargıyı fark etme, kanıt kullanma, konum analizi, medya okuryazarlığı, öz denetim, politik okuryazarlık, hukuk okuryazarlığı tablo, grafik ve diyagram çizme ve yorumlama, yenilikçi düşünme” becerileridir (MEB, 2017).

Tablo 2. 2017-2018 Eğitim Öğretim Yılı 4-5. Sınıf Sosyal Bilgiler Öğretim Programı- Becerileri

Öğrenme Alanı	4. Sınıf	5. Sınıf
Birey ve Toplum	-Kanıt Kullanma -Zaman ve Kronolojiyi Algılama -Empati Kurma	-Sosyal Katılım*
Kültür ve Miras	-Kanıt kullanma -Zaman ve Kronolojiyi Algılama -Değişim ve Sürekliliği Algılama	-Araştırma* -Türkçeyi Doğru Güzel ve Etkili Kullanma
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	-Harita Kullanma* -Mekânı Algılama -Konum Analizi -Tablo, Grafik ve Diyagram Çizme ve Yorumlama	-Harita Okuryazarlığı* -Çevre Okuryazarlığı -Gözlem
Bilim, Teknoloji ve Toplum	-Yenilikçilik* -Değişim	-Öz Denetim* -Dijital Okuryazarlık
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	-Öz Denetim* -Karar verme -Finansal Okuryazarlık	-İşbirliği* -Yenilikçilik* -Araştırma* -Girişimcilik
Etkin Vatandaşlık	-İş Birliği* -Sosyal Katılım* -Karar Verme	-Araştırma* -Sosyal Katılım*
Küresel Bağlantılar	-Araştırma* -Empati	-Araştırma* -Yaratıcılık*

*2018 Sosyal Bilgiler Programında 4.ve 5. Sınıfta Ortak Olan Beceriler

Tablo 2 incelendiğinde araştırma kapsamında ele alınan 4.ve 5. sınıflardaki altı becerinin her iki sınıfta ortak olduğu görülmektedir. Bunlar “Araştırma, Harita Okuryazarlığı, İş birliği, Öz denetim, Sosyal Katılım ve Yenilikçilik” becerileridir.

Öğretim programlarında kazanımlar içinde yer alan ve doğrudan aktarılması istenen beceri ifadeleri, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük olarak kazandırılmaya çalışılırken kazanımların gerçekleştirilmesiyle beraber becerilerin doğrudan kazanılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir (MEB, 2017). Kazanımlar “öğrenme süreci içerisinde planlanmış ve düzenlenmiş yaşantılar sayesinde öğrencilerde görülmesi beklenen bilgi, beceri, tutum ve değerler” olup programda öğrencilerin gelişim düzeyine ve öğrenme alanının özelliğine göre sınıfların seviyelerine bağlı olarak arttırılarak verilmiştir (TTKB, 2005).

Okulların temel amacı akademik açıdan başarılı bireyler yetiştirmenin yanında bireylere temel becerileri de kazandırmaktır. Öğrenci okulda geçirdiği sürenin önemli bir kısmını ders kitabı ile geçirdiği için öğretmen, aile, çevre gibi faktörlerin yanında ders kitapları da önemli bir rol oynamaktadır. Çünkü becerilerin kazandırılmasında etkili bir programın yanı sıra ders kitapları da önemli bir yer tutmaktadır. Sanchez'e (1998) göre; ders kitaplarında tek boyutlu, geleneksel, gelişi güzel seçilmiş okuma parçalarının mevcut olması, kahramanların seçilmesi ve özelliklerinin ortaya çıkarılmasında hikâyelerin kullanımını gündeme getirmektedir. İlk ve orta dereceli okullarda okutulan ders kitapları, nadiren kahramanların tüm özelliklerini anlatmasından dolayı (bireysel ve kültürel yansımaları açısından), istenilen becerilerin öğrencilere kazandırılmasını sağlayamamaktadır. Shannon (1982) tarafından yapılan çalışmada öğrenciler sınıf ortamında zamanlarının %70-95 arasındaki süreci ders kitaplarına dayalı etkinliklere harcamakta (Akt: Ho & Hsu, 2011) iken Türkiye'de de Adıgüzel (2010) ve Karaca (2011) tarafından yapılan çalışmalarda da öğretmenlerin, derslerinde genelde ders kitaplarını kullandıkları belirlenmiştir.

Araştırmanın Amacı

Sosyal Bilgiler dersinde, öğretmenlerin ve öğrencilerin birincil kaynak olarak takip ettikleri ve kullandıkları ders kitaplarında, becerilere nasıl ve ne sıklıkta yer verildiği, becerilerin aktarılma durumu açısından büyük bir önem taşımaktadır. Alan yazın incelendiğinde ders kitaplarındaki becerilerin incelenmesi (Baykara 2006; Hayırsever, 2010; Çelikkaya ve Kürümlüoğlu, 2017), becerilerin kazanımına ya da programda var olmasına ilişkin öğretmen görüşleri (Özdemir, 2006; Hayırsever, 2010; Hotaman, 2008; Çelikkaya, 2011; Çelikkaya, 2012; Mutluer, 2013). Beceriler ile ilgili yapılan çalışmaların hepsi 2005 sosyal bilgiler programını kapsamakta olup 2018 programını kapsayan çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu nedenle, araştırmada yeni programın 2017-2018 eğitim öğretim yılında sadece 4. ve 5. sınıflarda uygulanacak olması dolayısıyla ilkökul 4. sınıf ile ortaokul 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki (Evirgen, Özkan, Öztürk ve Özduval, 2017; Evirgen, Özduval, Özkan ve Öztürk, 2017) ortak becerilere yer verilme durumunun belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

4. sınıf MEB Sosyal Bilgiler ders kitaplarında beceri-kazanım ilişkisine hangi biçimde(görsel, bilgi, etkinlik, haber, değerlendirme gibi) ne kadar sıklıkla yer verilmiştir?

5. sınıf MEB Sosyal Bilgiler ders kitaplarında beceri-kazanım ilişkisine hangi biçimde(görsel, bilgi, etkinlik, haber, değerlendirme gibi) ne kadar sıklıkla yer verilmiştir?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında geçen ortak becerilere yer verilme durumunu belirlemeye yönelik olarak gerçekleştirilen bu araştırma, araştırılması hedeflenen olgu ya da olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsayan (Yıldırım ve Şimşek, 2016) nitel araştırma yöntemlerinden doküman incelemesi ile gerçekleştirilmiştir.

Örneklem

Doküman incelemesine dayalı araştırmalarda, Yıldırım ve Şimşek'e (2016:197) göre "Tüm doküman verisinin bir bütün olarak analize konu olması mümkün olmayabilir. Bu nedenle çoğu zaman araştırmacılar, eldeki veri setinin içinden bir örneklem oluşturmaya çalışır." Bu çalışmada da amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum

örnekleme yolu kullanılarak mevcut 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının son baskıları incelenmek üzere ele alınmıştır.

Araştırmada;

✓ 4. sınıf “Milli Eğitim Bakanlığı Devlet kitapları, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı” ile,

✓ 5. sınıf “Milli Eğitim Bakanlığı Devlet kitapları, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu’nun 14.06.2017 gün ve 8982336 sayılı yazısı” ile, kabul edilen ilköğretim 4. ve 5. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları kullanılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizi türlerinden tümevarımcı analiz kullanılmıştır. Tümevarımcı analiz, kodlama yoluyla verilerin altında yatan kavramları ve bu kavramlar arasındaki ilişkileri ortaya çıkarmak amacıyla yapılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu bağlamda inceleme ders kitapları üzerinden yapılmış olup bulgular ise bu kitabın içinde yer alan verilerden oluşmaktadır. Kitaplar üzerinde araştırmacılar tarafından ayrı ayrı kodlamalar yapılarak kodlamalar üzerinden yapılan karşılaştırma ile de tutarlık oranı hesaplanmıştır. Güvenirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar üzerinde bütün karşılaştırmalarda *görüş birliği* ve *görüş ayrılığı* sayıları tespit edilerek, araştırmanın (iç) güvenilirliği Miles ve Huberman’ın (1994) formülü ($\text{Güvenirlik} = \frac{\text{Görüş Birliği}}{\text{Görüş Birliği} + \text{Görüş Ayrılığı}}$) kullanılarak hesaplanmıştır. Çalışmada, bu formül kullanılarak kodlamalardaki uyum yüzdesi; *araştırma becerisi* için $(89/89+1)$ 0,99; *harita okuryazarlığı* becerisi için $(53/53+5)$ 0,91; *iş birliği becerisi* için $(25/25+1)$ 0,96; *öz denetim becerisi* için $(101/101+6)$ 0,94; *sosyal katılım becerisi* için $(41/41+3)$ 0,93 ve *yenilikçilik becerisi* için $(61/61+6)$ 0,91 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman (1994:64) araştırmacıların yapmış oldukları değerlendirmeler arasındaki uyumun % 90’a yakın ve üzerinde olması ile istenilen düzeyde bir güvenilirliğin sağlanmış olduğunu ifade etmektedir.

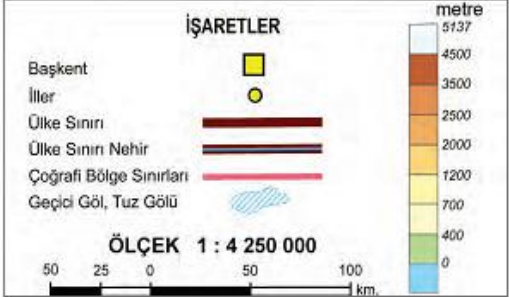

Kitaplardan toplanan veriler Tablo 3’te gösterildiği gibi 5 tema ve 17 alt tema altında incelenmiş olup temalara ait bulgular tablolarda gösterilmiş ve bu temalara ait alt temalar da tabloların altında açıklama olarak verilmiştir.

Tablo 3. *Veri Analizinde Kullanılan Tema ve Alt Temalar*

Temalar	Alt temalar
1. GÖRSEL	Resim, fotoğraf, şema, harita, afiş, kroki, karikatür, lejant
2. BİLGİ	Diyalog, açıklama, örnek olay, ayrıntılı bilgi kaynağı
3. ETKİNLİK	Konuya ilgi çeken sorular, konu içi sorular ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler
4. HABER	İnternet haberleri
5. DEĞERLENDİRME	Ünite değerlendirme soruları

Bilgi temasında alınan bilgiler paragraf şeklinde alınmış olup, aynı paragrafta geçen birçok bilgi tek bir bilgi gibi olacak şekilde kabul edilmiştir. Örneğin, insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanında 4.3.2. kazanımına ait olan harita okuryazarlığı becerisi “*Kroki yaşadığımız yeri kolayca tanımamızı ve adresleri kolayca bulmamızı sağlar. Krokide geometrik şekiller, semboller ve çizgiler kullanabiliriz. Kroki çizerken çizeceğimiz alanı tıpkı bir kuş gibi tepeden gördüğümüzü hayal ederiz. Bu bakış açısına kuş bakışı denir. Kroki bir yerin kuş bakışı görünüşünün kabataslak küçültülerek kâğıt üzerine çizilmesiyle elde edilir. (s.61)*” şeklinde verilmiştir. Bu açıklamada krokiye ilişkin verilen birçok bilgi tek bilgi olarak kabul edilmiştir.

<p>BİLGİ Araştırma Becerisi Ayrıntılı bilgi kaynağı (5. sınıf s.43)</p>	<p>ETKİNLİK Harita Okuryazarlığı Becerisi Pekiştiren (4. sınıf s.63)</p>
<p> <i>Bu konuda daha fazla bilgi için; Gülay Sert ve Cemal Eker, "Keşfedin Anadolu Uygarlıkları" ve Jane Bingham, "Antik Dünya Ansiklopedisi" kitaplarından yararlanabilirsiniz.</i></p>	<p> <i>Sıra Sizde</i> Siz de bu alana eviniz ve evinizin çevresini gösteren bir kroki çizin. Uygun sembollerle krokinizdeki unsurları gösteriniz.</p>
<p>GÖRSEL Harita Okuryazarlığı Becerisi Lejant (5. sınıf s.66)</p>	<p>GÖRSEL İş birliği Becerisi Resim (4. sınıf s.145)</p>
<p></p>	<p></p>
<p>HABER Yenilikçilik Becerisi İnternet haberi(5. sınıf s.133)</p>	<p>DEĞERLENDİRME Sosyal Katılım Becerisi Çoktan Seçmeli Soru(5. sınıf s.33)</p>
<p> PTT "drone"larla kargo teslimatı yapacak! Dünya devi teslimat şirketleri gibi PTT'de insansız hava aracıyla kargo teslimatı yapmayı hedefliyor. Bazı dünya devi şirketlerin drone ile kargo teslimatı konusunda attığı adımlardan sonra yenilikçi şirketler de bu alanda çalışmalar yürüttüğünü açıkladı. Ülkemizde de drone ile teslimat konusunda bazı haberler gelirken, PTT de bu alanda bir proje hazırladığını söyledi. PTT Genel Müdürü katıldığı bir yayında PTT'nin drone ile kargo taşıma projesinden bahsetti. İnsansız hava aracı ile kargo taşıma projesi de son alıcı tarafında kuryeye ihtiyaç duymadan drone ile kargonun teslim edilmesine imkan tanıyor. Özellikle PTT gibi asırlardır bu alanda hizmet veren bir kurumun drone ile teslimat konusunda adımlar atması ülkemizdeki diğer teslimat odaklı şirketler için de örnek olabilir. <small>İnternet haberi, 16 Eylül 2016 (Düzenlenmiştir)</small></p>	<p>4. Çevremizde katılabileceğimiz çok sayıda grup vardır.</p> <p>I. Kulüp üyesi II. Fabrika işçileri III. Market müşterisi</p> <p>Yukarıdaki gruplardan hangilerinde yer alabiliriz?</p> <p>A) I B) I,II C) I, II ve III D) I, III</p>

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırma kapsamında ele alınan beceriler tablolaştırılarak sunulmuştur. Verileri desteklemek için temaların ne şekilde ve kitabın hangi sayfasında bulunduğu tabloların altında açıklama olarak verilmiştir.

Tablo 4. Araştırma Becerisine Ait Beceri- Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta Yer Verilme Durumu

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme
4.7.1.Dünya üzerindeki çeşitli ülkeleri tanıtır.	1	1	11	-	4

5.2.2.Çevresindeki doğal varlıklar ile tarihî mekânları, nesnelere ve eserleri tanıtır.	-	1	7	-	
5.2.3. Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığı çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzer ve farklı unsurları belirler.	-	-	11	-	5
5.2.4. Kültürel öğelerin, insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz eder.	-	-	3	-	
5.2.5.Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendirir.	-	-	3	-	
5.5.1. Yaşadığı yerin ve çevresinin ekonomik faaliyetlerini analiz eder.	-	-	2	-	
5.5.2.Yaşadığı yer ve çevresindeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıtır.	-	-	1	-	2
5.5.3.Çevresindeki ekonomik faaliyetlerin, insanların sosyal hayatlarına etkisini analiz eder.	-	-	9	-	
5.6.1.Çevresindeki toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.	1	-	2	-	2
5.6.2. Yaşadığı yerin yönetim birimlerinin temel görevlerini açıklar.	-	-	9	-	
5.7.1.Yaşadığı yer ve çevresinin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştırır.	1	1	13	-	2
Toplam	3	3	68	-	15

Araştırma becerisi diğer becerilere göre daha kapsamlı olduğu için sadece ilgili olduğu kazanımdan ziyade geçmiş olduğu öğrenme alanının tamamına bakılarak değerlendirilmiştir. Tablo 4’de sadece ilgili olduğu kazanım verilmiş olup sayısal veriler o öğrenme alanının tamamını kapsamaktadır.

Tablo 4 incelendiğinde *Araştırma* becerisine 4.sınıf seviyesinde “4.7. Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 1 kazanımla yer verilmiştir. 5. Sınıf seviyesinde “5.2. Kültür ve Miras” öğrenme alanında 4 kazanımla, “5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim ”öğrenme alanında 3 kazanımla, “5.6. Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 2 kazanımla ve “5.7. Küresel Bağlantılar” öğrenme alanında 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 11 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.7.Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde“4.7.1” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (1), bilgi (1), etkinlik (11) ve değerlendirme (4) temalarına yer verilmişken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında ayrıntılı bilgi kaynağı (1) ile, örneğin; “Dünyadaki farklı ülkeler ve gezginlerin keşifleri hakkında daha fazla bilgi edinmek için...(s.179)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (2), konu içi sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştirecek etkinlikler (8) ile, örneğin: “Sınıfınızda çalışma grupları oluşturunuz. Merak ettiğiniz bir ülkeyi araştırınız. Arkadaşlarınızla tanıtınız. (s.168)” şeklinde; **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları (4) ile, örneğin; “Dünyada insanların kültürlerindeki farklılıkların nedenleri neler olabilir?(s.185)” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.2. Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde “5.2.2 /5.2.3/5.2.4/5.2.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde bilgi (1), etkinlik (21) ve değerlendirme (5) temalarına yer verilirken görsel ve haber temalarına yer verilmemiştir. 5.2.2.kazanımı kapsamında **bilgi** temasında ayrıntılı bilgi kaynağı (1) ile,

örneğin; “*Bu konuda daha fazla bilgi için kitaplarından yararlanabilirsiniz. (s.43)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.2.2. kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (6) ile, örneğin: “*Sizin çevrenizde de zarar gören eserler var mı? Varsa kimler, nasıl zarar vermiştir? (s.46)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.2.3 ve 5.2.4 kazanımları kapsamında **etkinlik** temasında konu içi soruları (3) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (8) ile, örneğin: “*Kendi yörenizde oynanan bir halk oyununu araştırarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz. (s.54)*”; “*Yaşadığınız yerde hangi el sanatları yapılmaktadır. Bunlardan hangileri evinizde bulunmaktadır? (s.52)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.2.5 kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (2) ile, örneğin; “*Bu kültürel unsurların tarih boyunca gösterdiği gelişim, süreklilik ve değişimi tabloda uygun bölüme yazınız. (s.60)*” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “*5.2.Kültür ve Miras,*” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları (5) ile, örneğin; “*Kültürel unsurların bazıları zaman içinde neden değişim gösterir? (s.63)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “*5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim*” öğrenme alanı içerisinde “*5.5.1 /5.5.2 /5.5.3*” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde etkinlik (12) ve değerlendirme (2) temalarına yer verilirken görsel, bilgi ve haber temalarına yer verilmemiştir. 5.5.1 kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “*Çevrenizde hangi ekonomik faaliyetler yapılıyor? (s.118)*”; “*Yaşadığınız yerde yapılan ekonomik faaliyetleri araştırınız. (s.122)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.5.2. kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren sorular (1) ile, örneğin; “*Yaşadığınız yerde ekonomik faaliyetleri etkileyen bir durum yaşandı mı? Yaşandıysa bu durum insanların yaşamında nasıl bir değişime neden oldu? (s.125)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.5.3 kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (8) ile, örneğin; “*Kullandığınız bir ürün size ulaşıncaya kadar hangi aşamalardan geçmiş olabilir? (s.126)*”; “*Aşağıda verilen ürünlerden birini seçip üretim, dağıtım tüketim aşamalarını araştırarak şemasını çiziniz. (s.130)*” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “*5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim*” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları (2) ile, örneğin; “*Tüketici hataları ile ilgili sorun yaşadığınızda hangi kurumlara başvurabiliriz? (s.145)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “*5.6.Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanı içerisinde “*5.6.1 /5.6.2*” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (1), etkinlik (11) ve değerlendirme (2) temalarına yer verilirken bilgi ve haber temalarına yer verilmemiştir. 5.6.1 kazanımı kapsamında **görsel** temada şema (1) ile, **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (2) ile, örneğin; “*Aşağıdaki alanlarda çevrenizdeki resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarını araştırarak aşağıdaki tabloyu doldurunuz. (s.151)*” şeklinde yer verilmiştir. 5.6.2 kazanımı kapsamında **etkinlik** temasında konu içi sorular (4) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (5) ile, örneğin; “*Aşağıdaki tablonun ilk sütununa yaşadığınız yerin problemlerini yazınız. İkinci sütuna problemin çözümünün hangi yönetim biriminin ya da birimlerinin görevi olduğunu yazınız. (s.155)*” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “*5.6. Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında yazılı yoklama (2) ile, örneğin; “*Çevrenizdeki resmi kurum ve sivil toplum kuruluşlarına örnek veriniz. (s.165)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “*5.7.Küresel Bağlantılar*” öğrenme alanı içerisinde **5.7.1** kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (1), bilgi (1), etkinlik (13) ve değerlendirme (2) temasında yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada fotoğraf (1) ile, **bilgi** temasında ayrıntılı bilgi kaynağı (1) ile, örneğin; “*Dünya miras merkezi 'nin resmi web sitesi olan... adresinden bilgi edinebilirsiniz. (s.182)*” şeklinde,

etkinlik temasında konuya ilgi çeken sorular (1), konu içi sorular (8) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (4) ile, örneğin; “...sizin yaşadığınız ilde ihracat gelirlerimize katkı sağlayacak çeşitli ürünler ve imkanlar vardır. Bu konuda araştırma yapınız. (s.171)”; **Yaşadığınız yerin ülke ihracatına katkısı nedir? Araştırarak yazınız. (s.171)** şeklinde **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları (2) ile yer verilmiştir.

Tablo 5. Harita Okuryazarlığı Becerisine Ait Beceri- Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta yer Verilme Durumu

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme
4.3.2. Günlük yaşamda kullandığı mekânların krokisini çizer.	3	6	2	-	
4.3.5. Yaşadığı yer ve çevresindeki yer şekilleri ve nüfus özellikleri hakkında çıkarımlarda bulunur.	3	3	8	-	3
5.3.1. Haritalar üzerinde yaşadığı yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklar.	6	8	6	-	5
Toplam	12	17	16	-	8

Tablo 5 incelendiğinde **Harita okuryazarlığı** becerisine 4.ve 5. sınıf seviyelerinde “4.3 ve 5.3. İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanında dördüncü sınıfta 2, beşinci sınıfta ise 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.3 İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı içerisinde “4.3.2 /4.3.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (6), bilgi (9), etkinlik (10) ve değerlendirme (3) temalarına yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. 4.3.2 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (1) ve kroki (2) ile; **bilgi** temasında açıklama (5) ve örnek olay (1) ile, örneğin; “Kroki çizerken çizeceğimiz alanı tıpkı bir kuş gibi tepeden gördüğümüzü hayal ederiz. Bu bakış açısına kuş bakışı denir. (s.61)”; “Krokide göstereceğimiz yapılar ve doğal varlıkları ifade etmek için semboller kullanabiliriz.(s.62)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgiçeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “Siz de bu alana eviniz ve evinizin çevresini gösteren bir kroki çiziniz. Uygun sembollerle krokinizdeki unsurları gösteriniz. (s.63)” şeklinde yer verilmiştir. 4.3.5 kazanımı kapsamında **görsel** temada harita (3) ile; **bilgi** temasında açıklama (3) ile, örneğin; “Önce Şavşat’ın nerede olduğunu birlikte bulalım. Bunun için haritalardan yararlanabiliriz. (s.72)”; “İdari haritalardan farklı olarak yer şekillerinin gösterildiği fiziki haritalar vardır. (s.74)” şeklinde; **etkinlik** temasında konu içi soruları (5) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (3) ile, örneğin; “Haritayı inceleyerek sizin yaşadığınız yerde hangi yer şekillerinin olduğunu söyleyiniz? (s.75), “Fiziki haritada yaşadığınız yeri bularak hangi yer şekillerinin (dağ, ova, plato, akarsu, göl gibi) bulunduğunu yazınız. (s.76)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “4.3 İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında doğru yanlış (1), çoktan seçmeli (1) vekısa cevaplı sorular (1) ile, örneğin; “(D/Y) Krokide çizeceğimiz alanı bir kuş gibi tepeden gördüğümüzü hayal ederiz. (s.165)” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.3 İnsanlar, Yerler ve Çevreler” öğrenme alanı içinde “5.3.1” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (6), bilgi (8), etkinlik (6)

ve değerlendirme (5) temalarına yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada harita (3), lejant (1) ve fotoğraf (2) ile; **bilgi** temasında açıklama (8) ile; örneğin; “*Her haritanın kullanım amacını gösteren bir başlığı vardır. Haritalarda özel işaretler kullanılır. (s.66)*”; “*Dünya üzerinde bulunduğumuz yeri veya gideceğimiz yerleri bulmak için haritalara gereksinim duyarız.(s.66)*” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştirecek etkinlikler (5) ile, örneğin; “*Haritada yükseltisi en fazla ve en az olan bölgelerimiz hangileridir? (s.68)*, “*Yukarıdaki Türkiye fiziki haritasını inceleyiniz. Bölgenizde bulunan yer şekillerini bulunuz. (s.69)*” şeklinde; **değerlendirme** temasında doğru-yanlış (1), çoktan seçmeli (3) ve yazılı yoklama soruları (1) ile, örneğin; “*Fiziki haritalarda renkler neyi ifade eder? (s.91)*” şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 6. İş Birliği Becerisine Ait Beceri- Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta yer Verilme Durumu

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme
4.6.2.Aile ve okul yaşamındaki söz ve eylemlerinin sorumluluğunu alır.	2	3	1		1
4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.	5	7	3	-	
5.5.4. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	-	-	2	1	-
Toplam	7	10	6	1	1

Tablo 6 incelendiğinde **İş Birliği** becerisine 4. sınıf seviyesinde “4.6. Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanında 2 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde “5.5.Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.6. Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı içerisinde “4.6.2 /4.6.3” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (7), bilgi (10), etkinlik (6) ve değerlendirme (1) temalarına yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. 4.6.2 kazanımı kapsamında **görsel** temada resim (1) ve fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında örnek olay (1) ve açıklama (2) ile; örneğin: “*Burada iş bölümü öğrenir, görevlerimizi yerine getirerek sorumluluk sahibi oluruz (s.145)*” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile; örneğin: “*Resimlerde farklı sınıf ortamı görüyorsunuz. Öğrencilerin davranışlarını karşılaştırınız. Öğrencilerin sorumlulukları hakkında neler söylenebilir? (s.146)*” şeklinde yer verilmiştir. 4.6.3 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (5) ile; **bilgi** temasında açıklama (7) ile, örneğin; “*Şairler topluluğu öğrencileri yazdıkları şiirleri okul panosunda sergilediler. (s.149)*”, “*Animasyon ve çizgi filme ilgi duyan öğrenciler filmleri izlemekle kalmayıp kendi çizgi filmlerini yaptılar. (s.149)*” şeklinde; **etkinlik** temasında, konuya ilgi çeken sorular (1), konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “4.6. Etkin Vatandaşlık” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları (1) ile, örneğin; “*Sınıfta öğretmeninize yardımcı olmak amacıyla hangi görevleri alabilirsiniz? (s.161)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde “5.5.4” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde haber (1) ve etkinlik (2) temalarına yer verilirken görsel, bilgi ve değerlendirme temalarına yer verilmemiştir. **Haber** temasında internet haberi (1) ile, örneğin; “Afyonkarahisar’da Süleyman Demirel Fen Lisesi 10’uncu Sınıf Öğrencileri, yumurtanın raf ömrünü 2,5 aya çıkararak proje hazırladı. (s.134)” şeklinde; **etkinlik** temasında ise konu içi sorularla (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile; örneğin; “öğrencilerin projelerde işbirliği yapmalarının önemi nedir? (s.134)”; “Arkadaşlarınız ile bir grup oluşturarak ülke ekonomisine katkı sağlayacak bir fikir geliştiriniz. (s.134)” şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 7. Öz Denetim Becerisine Ait Beceri- Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta Yer Verilme Durumu

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme
4.5.1. İstek ve ihtiyaçlarını ayırt ederek ikisi arasında bilinçli seçimler yapar.	-	2	3	-	
4.5.3. Sorumluluk sahibi bir birey olarak bilinçli tüketici davranışları sergiler.	2	8	5	1	7
4.5.4. Kendine ait örnek bir bütçe oluşturur.	2	5	4	-	
4.5.5. Çevresindeki kaynakları israf etmeden kullanır.	2	9	1	-	
5.4.1. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.	1	4	3	1	
5.4.2. Sanal ortamda ulaştığı bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini sorgular.	2	15	2	2	7
5.4.5. Yaptığı çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranır.	3	7	3	-	
Toplam	12	50	21	4	14

Tablo 7 incelendiğinde **Öz Denetim** becerisine 4. sınıf seviyesinde “4.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde 4 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde “5.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde 3 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 7 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içerisinde “4.5.1/4.5.3/4.5.4/4.5.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (6), bilgi (24), etkinlik (13), haber (1) ve değerlendirme (7) temalarına yer verilmiştir. 4.5.1. kazanımı kapsamında **bilgi** temasında açıklama (1) ve örnek olay (1) ile, örneğin; “İsteklerimize sahip olmada öncelik sırasını doğru belirlemeliyiz. (s.112)”, “Alışverişe ayırdığımız para ancak ihtiyaçlarınıza yetiyor. İstedikleriniz ayakkabıları bütçemize uygun olduğu zaman alalım. (s.113)” şeklinde; **etkinlik** temasında, konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (2) ile, örneğin; “Zerrin ve Sedat’ın istedikleri spor ayakkabı neden alınmadı? (s.113)” şeklinde yer verilmiştir. 4.5.3 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (2) ile; **bilgi** temasında örnek olay (1) ve açıklama (7) ile, örneğin; “Bilinçli her tüketici mutlaka fiş veya fatura almalıdır. Bu bir vatandaşlık görevidir. (s.124)”; “Melekciğim, alışveriş listemizdeki bazı ürünleri almayı erteliyelim. Çünkü ayırdığımız paranın yetmeyeceğini düşünüyorum. (s.121)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (1) ile **etkinlik** temasında, konu içi soruları (4) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile,

örneğin; “Ödemeyi yaptıktan sonra alışveriş belgemizdeki fiyat bilgilerini kontrol etmemiz gerekir mi? Neden? (s.124)” şeklinde yer verilmiştir. 4.5.4 kazanımı kapsamında **görsel** temada şema (1) ve resim (1) ile; **bilgi** temasında örnek olay (2) ve açıklama (3) ile, örneğin; “Zorunlu ihtiyaçlara öncelik verilmeli, ihtiyaçlar öncelik sırasına konulmalıdır. (s.126)”, “Osman ve Şahin, aile bütçesi yapıldıktan sonra kendi bütçelerini yapmaya karar verdiler. (s.128)” şeklinde; **etkinlik** temasında, konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (3) ile, örneğin; “Osman ve Şahin kardeşlerin harçlıklarını nasıl kullandıklarını karşılaştırınız. Aralarındaki farklar nelerdir? (s.128)” şeklinde yer verilmiştir. 4.5.5 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (2) ile; **bilgi** temasında açıklama (9) ile, örneğin; “Kıyafet ve ayakkabılarımıza özen göstermeliyiz. (s.132)”, “Atıklarımızı geri dönüştürerek kaynakları verimli kullanmalıyız. (s.133)” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “Mahallenizde, okulunuzda veya sınıfınızda tasarruf kampanyası başlatınız. Bunun için aşağıdaki adımları izleyiniz. (s.133)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “4.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında doğru yanlış (4), çoktan seçmeli (2) ve yazılı yoklama soruları (1) ile örneğin; “Kendi bütçenizi hazırlarken nelere dikkat edersiniz? (s.137)” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde “5.4.1/5.4.2/5.4.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (6), bilgi (26), etkinlik (8) ve haber (3) temalarına yer verilmiştir. 4.5.1 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında açıklama (4) ile, örneğin; “Bu nedenle internette karşımıza çıkan bilgilerin tamamını doğru ve güvenilir kabul edemeyiz. (s.95)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (1) şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (3) ile, örneğin; “Herhangi bir konuda araştırma yaparken doğru ve güvenilir kaynaklardan yararlanmalıyız. Çünkü... (s.97)” şeklinde yer verilmiştir. 5.4.2 kazanımı kapsamında **görsel** temada karikatür (2) ile; **bilgi** temasında diyalog (1) ve açıklama (14) ile, örneğin; “Kötü niyetli kişiler şifreni, kişisel bilgilerini isteyebilir, sakın verme. (s.99)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (2) ile, örneğin; “Bilinçsizce kullanılan sosyal medya hesapları ve bilinçsizce atılan mesajlar kimlik bilgilerinizin deşifre olmasına neden olabiliyor. (s.101)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “İnternette karşılaşabileceğiniz tehditlere karşı hangi önlemler alınmalıdır? (s.101)” şeklinde yer verilmiştir. 5.4.5 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (3) ile; **bilgi** temasında örnek olaydaki açıklamalar (7) ile, örneğin; “Kaynaktaki bazı bilgileri hiç değiştirmeden tırnak içinde yazdı. (s.111)”, “Bilgilerin doğruluğundan emin oldu. (s.112)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (2) ile, örneğin; “Ödevinizde yararlandığınız kaynakları belirtiyor musunuz? Neden? (s.110)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “5.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında doğru yanlış (3), çoktan seçmeli (1) ve yazılı yoklama soruları (3) ile, örneğin; “İnterneti kullanırken nelere dikkat etmeliyiz? (s.115)” şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 8. Sosyal Katılım Becerisine Ait Beceri-Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta Yer Verilme Durumu

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme

4.6.3. Okul yaşamında gerekli gördüğü eğitsel sosyal etkinlikleri önerir.	9	10	3	-	5
5.1.3. Katıldığı gruplarda aldığı rollerin gerektirdiği hak ve sorumluluklara uygun davranır.	2	2	2	-	4
5.6.1. Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendirir.	1	1	1	-	1
Toplam	12	13	6	-	10

Tablo 8 incelendiğinde **Sosyal Katılım** becerisine 4.ve 5. sınıf seviyesinde “4.6. ile 5.6. *Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanı içinde 1’er kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde “5.1. *Birey ve Toplum*” öğrenme alanı içinde ise 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.6. *Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanı içinde “4.6.3” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (9), bilgi (10), etkinlik (3) ve değerlendirme (5) temalarına yer verilmişken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada resim (1) ve fotoğraf (8) ile; **bilgi** temasında diyalog (1), ayrıntılı bilgi (1) ve açıklama (8) ile, örneğin; “*Öğrenciler okullarında yürütülen etkinliklerden bağımsız olarak kendileri topluluklar oluşturdular. (s.149)*”, “*Şair Öğrenciler Topluluğu 22 Mart Dünya Çocuk Şiirleri Günü’nü okullarında etkinliklerle kutladı. (s.149)*” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1), konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “*Cumhuriyetin ilk yıllarında okullarımızda yapılan eğitsel ve sosyal faaliyetlerden örnekleri aşağıdaki fotoğraflarda görüyorsunuz. Günümüzdeki faaliyetlerle karşılaştırarak düşüncelerinizi anlatınız. (s.148)*” şeklinde; **değerlendirme** temasında doğru yanlış (1), eşleştirme (1), çoktan seçmeli (1) ve yazılı yoklama soruları (2) ile, örneğin; “*Aşağıdakilerden hangisi okul yaşamınızda sürdürebileceğiniz sanatsal faaliyetlerdendir? (s.161)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.1. *Birey ve Toplum*” öğrenme alanı içinde “5.1.3” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (2), bilgi (2), etkinlik (2) ve değerlendirme (4) temalarına yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada afiş (1) ve fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “*Örneğin; ailemizde çocuk, okulumuzda öğrenci, basketbol takımında oyuncu olabiliriz. (s.19)*” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (2) ile, örneğin; “*Cihan, aşağıdaki gruplarda yer almaktadır. Bu gruplarda hangi rolleri üstlenmiştir? Eşleştiriniz. (s.19)*” şeklinde; **değerlendirme** temasında doğru yanlış sorusu (1), çoktan seçmeli (2) ve yazılı yoklama soruları (1) ile; örneğin: “*Yukarıdaki gruplardan hangilerinde yer alabiliriz? (s.33)*” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.6. *Etkin Vatandaşlık*” öğrenme alanı içinde “5.6.1” kazanımı ile yer verilmiştir. Bu kazanım çerçevesinde görsel (1), bilgi (1), etkinlik (1) ve değerlendirme (1) temalarına yer verilirken haber temasına yer verilmemiştir. **Görsel** temada şema (1) ile; **bilgi** temasında açıklama (1) ile, örneğin; “*Gönüllülerin desteğiyle toplum için önemli hizmet götürürler. (s.150)*” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile, örneğin; “*Çevrenizde gördüğünüz toplumsal bir ihtiyaç belirleyiniz. Bu ihtiyacı karşılayacak bir sivil toplum kuruluşu kuracağınızı düşününüz. Buna göre aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız. (s.151)*” şeklinde; **değerlendirme** temasında yalnızca doğru yanlış sorusu (1) ile, örneğin; “*(D/Y) Sivil toplum kuruluşları gönüllü kişilerin desteğiyle birçok insana yardım ederler. (s.164)*” şeklinde yer verilmiştir.

Tablo 9. *Yenilikçilik Becerisine Ait Beceri- Kazanım İlişkisi ve Beceriye Kitapta Yer Verilme Durumu*

Kazanım No/Kazanım	Görsel	Bilgi	Etkinlik	Haber	Değerlendirme
4.4.1.Çevresindeki teknolojik ürünleri, kullanım alanlarına göre sınıflandırır.	3	2	-	-	
4.4.2. Kullandığı teknolojik ürünlerin mucitlerini ve bu ürünlerin zaman içerisindeki gelişimini araştırır.	1	2	-	-	
4.4.3.Teknolojik ürünlerin geçmişteki ve bugünkü kullanımlarını karşılaştırır.	-	4	4	-	2
4.4.4.Çevresindeki ihtiyaçlardan yola çıkarak kendine özgü ürünler tasarlamaya yönelik fikirler geliştirir.	1	3	2	1	
4.4.5. Teknolojik ürünleri kendisine, başkasına ve doğaya zarar vermeden kullanır.	1	2	1	1	
5.5.4. İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştirir.	1	2	4	2	
5.5.6.Yaşadığı bölgedeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanır.	4	1	1	-	1
5.7.2. Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır.	-	2	1	2	
5.7.5.Toplumun ilgi, istek ve ihtiyaçlarını araştırarak bunları karşılamaya yönelik yenilikçi fikirler önerir.	3	-	3	3	1
Toplam	14	18	16	9	4

Tablo 9 incelendiğinde **Yenilikçilik** becerisine 4. sınıf seviyesinde “4.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde 5 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde “5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde 2 kazanımla, “5.7. Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde ise yaratıcılık becerisi olarak verilmiştir. Yaratıcılık becerisi yenilikçilik becerisinin alt becerisi olduğundan bu beceriye ise 2 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 9 kazanımla yer verildiği görülmektedir.

Dördüncü sınıfta bu beceriye “4.4. Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içerisinde “4.4.1/4.4.2/4.4.3/4.4.4/4.4.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (6), bilgi (13), etkinlik (7), haber (2) ve değerlendirme (2) temalarına yer verilmiştir. 4.4.1 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (3) ile; **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “Gün geçtikçe teknolojik ürünler çoğaldı. Yaşadığımız yerin koşullarına göre kullanılan teknolojik ürünlerde farklılaştı. (s.86)” şeklinde yer verilmiştir. 4.4.2 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “Zaman içerisinde yeni uçma araçları tasarlayabileceğini düşündü. (s.92)” şeklinde yer verilmiştir. 4.4.3 kazanımı kapsamında **bilgi** temasında örnek olay (1) ve açıklama (3) ile, örneğin; “İnternetin bulunmasıyla uzak mesafelere bilgi, haber, fotoğraf gibi dosyaları hızla ulaştırabiliyoruz. (s.94)” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (4) ile, örneğin; “Teknolojinin gelişmesi çevrenizde neleri değiştirmiştir? Boşluklara yazınız. (s.94)” şeklinde yer verilmiştir. 4.4.4 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğrafla (1) ile; **bilgi** temasında örnek olay (1) ve açıklama (2) ile, örneğin; “Dikkatli gözlemciler yeni yeni tasarımların kapısını açmıştır.(s.98)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (1) ile, örneğin; “ ... “Su Tutmam, Bakteri Barındırmam” sloganıyla bir proje geliştirdi.(s.100)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1) ve öğrendiklerini pekiştiren

etkinlikler (1) ile, örneğin; “Uyanmakta güçlük çeken insanlar için özel bir yatak tasarlayacak olsanız bu ürün nasıl olurdu anlatınız.(s.98)” yer verilmiştir. 4.4.5 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraflarla (1); **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “Getirdiği yeniliklerle hayatımızı kolaylaştıran teknoloji birçok zararı da beraberinde getirebilir. (s.101)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (1); **etkinlik** temasında konu içi soruları (1) ile, örneğin; “Aşağıda farklı yerlerin fotoğraflarını görüyorsunuz. Fotoğraflarda nelerin değişmesini isterdiniz? Neden? (s.103)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “4.4.Bilim, Teknoloji ve Toplum” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında doğru yanlış (1) ve çoktan seçmeli sorular (1) ile, örneğin; “Ulaşım teknolojisindeki değişimle aşağıdakilerden hangisi değişmemiştir? (s.161)” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içerisinde “5.5.4/5.5.6” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (5), bilgi (3), etkinlik (5), haber (2) ve değerlendirme (1) temalarına yer verilmiştir. 5.5.4 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (1) ile; **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “Nuri Demirağ, Türkiye’de uçak fabrikasının kuruluşu, paraşüt üretimi gibi ilkleri gerçekleştirmiştir. (s.131)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (2) ile; örneğin: “PTT ‘dron’larla kargo teslimatı yapacak! (s.133)” şeklinde; **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (4) ile, örneğin; “Önceki çalışmalarını inceleyiniz. Daha önce sizin fikrinizle ilgili yapılan çalışmalarını araştırıp nasıl bir yenilik yapacağımıza karar verin. (s.134)” şeklinde yer verilmiştir. 5.5.6. kazanımı kapsamında **görsel** temada resim (4) ile; **bilgi** temasında açıklama (1) ile; örneğin: “Teknolojinin gelişmesi de bir çok yeni mesleğin ortaya çıkmasını sağlamıştır. (s.140)” şeklinde; **etkinlik** temasında konu içi sorular (1) ile, örneğin; “Geleceği nasıl hayal ediyorsunuz? Size göre geleceğin meslekleri neler olabilir? (s.140)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “5.5. Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında yazılı yoklama sorusu (1) ile, örneğin; “Toplumun ihtiyaç ve isteklerini göz önüne alarak bu konuda bir şeyler yapmak neden önemlidir? Örnek vererek açıklayınız. (s.145)” şeklinde yer verilmiştir.

Beşinci sınıfta bu beceriye “5.7.Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içerisinde “5.7.2/5.7.5” kazanımları ile yer verilmiştir. Bu kazanımlar çerçevesinde görsel (3), bilgi (2), etkinlik (4), haber (5) ve değerlendirme (1) temalarına yer verilmiştir. 5.7.2 kazanımı kapsamında **bilgi** temasında açıklama (2) ile, örneğin; “Ülkeler arası taşımacılığı kolaylaştırmak için yeni ulaşım projeleri üzerinde çalışıyorlar. (s.172)” şeklinde; **haber** temasında internet haberi (2); “Demir İpek Yolu Projesi Hız Kazanıyor (s.174)” ; **etkinlik** temasında konu içi soruları (1) ile, örneğin; “Ülkemizde ulaşım teknolojisini geliştirmek için başka neler yapılabilir? (s.173)” şeklinde yer verilmiştir. 5.7.2 kazanımı kapsamında **görsel** temada fotoğraf (3) ile; **haber** temasında internet haberi (3) ile, örneğin; “Genç mucidin icadı engelliler için yeni bir umut oldu! (s.184)” şeklinde; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular (1), konu içi soruları (1) ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler (1) ile; örneğin: “Siz engellilerin hayatını kolaylaştırmak için neler yapmayı düşünüyorsunuz? (s.184)” şeklinde yer verilmiştir. Buradaki kazanımlar “5.7. Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı içinde verildiği için değerlendirme soruları ortak olup **değerlendirme** temasında çoktan seçmeli (1) ile, örneğin; “Aşağıdakilerden hangisi iletişimin ekonomide sağladığı kolaylıklardan biridir? (s.189)” şeklinde yer verilmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Programda Araştırma becerisi, okuduğunu anlama, bilgiyi bulma, kullanılabilir biçimde planlama ve yazma, kütüphanede araştırma yapma, ansiklopedi, almanak ve atlas kullanma, okuduğunu düzenleme (özet çıkarma ve not tutma) alt becerilerini kapsamaktadır

(TTKB, 2004). *Araştırma* becerisine 4. ve 5. sınıfta *Küresel Bağlantılar* öğrenme alanında 1 kazanımla, 5. sınıfta *Kültür ve Miras öğrenme* alanında 4 kazanımla, *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanında 3 kazanımla, *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanında 2 kazanımla toplamda ise 11 kazanımla yer verilmiştir. Bu beceriye, **haber** temasında yer verilmemiştir. **Görsel** temada fotoğraf, şema **bilgi** temasında ayrıntılı bilgi kaynağı **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular, konu içi sorular ve öğrendiklerini pekiştirecek etkinlikler, **değerlendirme** temasında yazılı yoklama soruları ile yer verilmiştir.

Programda harita okuryazarlığı kapsamında, öğrencilerin yaşadıkları yer veya okul çevresinin krokisini çizmeleri, adreslerini tanımlarken kroki kullanmaları, bir yere giderken önce o yerin plan veya haritasını incelemeleri, yapılacak olan gezilerde krokilerden faydalanılması istenmektedir (TTKB, 2004). **Harita okuryazarlığı** becerisine 4. ve 5. sınıfta *İnsanlar, Yerler ve Çevreler* öğrenme alanında 4. sınıfta 2, 5. sınıfta ise 1 kazanımla toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir. Bu beceriye haber temasında yer verilmemiştir. **Görsel** temada fotoğraf, harita, lejant ve kroki, **bilgi** temasında açıklama ve örnek olay ile **etkinlik** temasında konu içi sorular, konuya ilgi çeken sorular ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler ile, **değerlendirme** temasında doğru yanlış, çoktan seçmeli, yazılı yoklama soruları ve kısa cevaplı sorular ile yer verilmiştir.

İş birliği becerisi, 2018 programında ele alınan yeni becerilerden biri olup programda bu beceriye ilişkin bir tanımlama yapılmamıştır. **İş Birliği** becerisine 4.sınıf seviyesinde *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanında 2 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanı içinde 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir. **Görsel** temada resim ve fotoğraf ile, **bilgi** temasında örnek olay ve açıklama ile **etkinlik** temasında öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler, konuya ilgi çeken sorular ve konu içi soruları ile **değerlendirme** temasında yazılı yoklama şeklinde yer verilmiştir.

Öz denetim becerisi 2018 programında ele alınan yeni becerilerden biri olup programda bu beceriye ilişkin bir tanımlama yapılmamıştır. Öz denetim-öz düzenleme “kişinin belli bir hedefe ulaşmak için kendi davranışlarını kontrol edebilmesi, dürtülerine karşı koyabilmesi ve isteklerini erteleyebilmesini ifade eden içsel bir yönelim” olarak tanımlanabilir. Çocuklar öz denetim yoluyla; dürtülerini, duygularını, düşüncelerini, davranışlarını, motivasyonlarını, ilişkilerini, hedeflerini, planlarını, kendi öğrenme süreçlerini planlama gibi yaşamlarının bütün temel yönelimlerini düzenleme becerilerini geliştirirler (İnternet, 2017). **Öz Denetim** becerisine 4.sınıfta *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanı içinde 4 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıfta *Bilim, Teknoloji ve Toplum* öğrenme alanı içinde 3 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 7 kazanımla yer verildiği görülmektedir. **Bilgi** temasında açıklama, örnek olaydaki açıklamalar, diyalog ve örnek olay **etkinlik** temasında, konu içi soruları, konuya ilgi çeken sorular ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler **görsel** temada karikatür, fotoğraf, resim, şema; **haber** temasında internet haberi **değerlendirme** temasında doğru yanlış, çoktan seçmeli ve yazılı yoklama soruları şeklinde yer verilmiştir.

Programda Sosyal Katılım Becerisi, öğrencilerin eğitsel, sosyal, spor ve eğlence içerikli faaliyetlere katılımı, grup çalışmalarına katılımı, gönüllü çalışmalara katılımı ve vatandaşlık katılımı sağlanması, öğrencilerin, kamu, okul ve çevre yararına iyi ve etkili bir vatandaş olarak harekete geçmenin bilincine varmaları sağlanması gibi alt becerileri kapsamaktadır (TTKB, 2004). **Sosyal Katılım** becerisine 4. ve 5. sınıf seviyesinde *Etkin Vatandaşlık* öğrenme alanı içinde 1'er kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıf seviyesinde *Birey ve Toplum* öğrenme alanı içinde ise 1 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 3 kazanımla yer verildiği görülmektedir. **Görsel** temada afiş, şema, resim ve fotoğraf, **bilgi** temasında diyalog, ayrıntılı bilgi, ve açıklama, **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular, konu içi soruları ve öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler ile **değerlendirme** temasında doğru

yanlış, eşleştirme, çoktan seçmeli ve yazılı yoklama şeklinde yer verilmiştir. Bu beceriye **haber** temasında yer verilmemiştir.

Programda “*etkili sorular sorarak öğrencilerin zihnini harekete geçirmek, alışılmadık durumlar sunmak ve bunlarla ilgili fikir yürütmelerini sağlamak*” yaratıcılık becerisinin geliştirilmesi için öğrencilerin yapacağı etkinlikler şeklinde ifade edilmiştir (TTKB, 2005). **Yenilikçilik** becerisine 4. sınıfta *Bilim, Teknoloji ve Toplum* öğrenme alanı içinde 5 kazanımla yer verilmiştir. 5. sınıfta *Üretim, Dağıtım ve Tüketim* öğrenme alanı içinde 2 kazanımla, *Küresel Bağlantılar* öğrenme alanı içinde ise yaratıcılık becerisi olarak verilmiştir. Yaratıcılık becerisi yenilikçilik becerisinin alt becerisi olduğundan bu beceriye ise 2 kazanımla, öğrenme alanları içerisinde toplamda 9 kazanımla yer verildiği görülmektedir. **Görsel** temada fotoğraf ile resim; **bilgi** temasında açıklama, örnek olay; **etkinlik** temasında konuya ilgi çeken sorular, konu içi soruları, öğrendiklerini pekiştiren etkinlikler, **haber** temasında internet haberi **değerlendirme** temasında doğru yanlış, yazılı yoklama sorusu ve çoktan seçmeli sorular şeklinde yer verilmiştir.

Genel olarak en çok kazanıma ve öğrenme alanına araştırma becerisinde yer verilmişken en fazla (101) alt temaya öz denetim becerisinde en az (25) ise iş birliği becerisinde yer verilmiştir. Görsel ve haberde en **fazla** yenilikçilik; bilgide öz denetim; etkinlik ve değerlendirmede ise araştırma becerilerine yer verilmiştir. Görsel ve bilgi de **en az** araştırma; etkinlikte sosyal; değerlendirme de ise iş birliği becerisinde yer verilmiştir. Araştırma, harita okuryazarlığı ve sosyal becerilerinde habere hiç yer verilmemiştir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarından yola çıkarak diğer araştırmalara katkı sunmak amacıyla şunlar önerilebilir:

- ✓ Kitap inceleme komisyonlarında, becerilere yer verilme durumunun incelenme kriterinin getirilmesi becerilere yeterince yer verilme durumuna katkı sağlayabilir.
- ✓ Çalışmada ele alınmayan diğer becerilere de kitapta yer verilme durumuna bakılabilir.

Kaynakça

- Adıgüzel, A. (2010). İlköğretim okullarında öğretim teknolojilerinin durumu ve sınıf öğretmenlerinin bu teknolojileri kullanma düzeyleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 15*, 1-17.
- Baykara, N. (2006). *Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerileri açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.
- Çelikkaya, T. (2011). Sosyal bilgiler programında yer alan becerilerin kazandırılma düzeyi: öğretmen görüşleri. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 19(3)*, 969-990.
- Çelikkaya, T. (2012). Sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin eleştirel düşünme becerilerini geliştirmek için öğretmenlerin yaptıkları etkinlikler. *The Journal of Academic Social Science Studies International Journal of Social Science, 5(5)*, 57-74, Doi: 10.9761/Jasss_171.
- Çelikkaya, T. ve Kürümlüoğlu, M. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen alan becerilerine kitaplarda yer verilme durumu. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Mustafa Kemal University Journal Of Graduate School Of Social Sciences, 14 (40)*, 141-158.
- Evirgen, Ö. F., Özkan, J., Öztürk, S. ve Özduval, Z. (2017). *İlkokul sosyal bilgiler 5 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Evirgen, Ö. F., Özduval, Z., Özkan, J. ve Öztürk, S. (2017). *İlkokul sosyal bilgiler 4 ders kitabı*. Ankara: MEB.
- Hayırsever, F. (2010). *Sosyal bilgiler ders, öğretmen kılavuz ve öğrenci çalışma kitaplarının sosyal bilgiler öğretim programında kazandırılması hedeflenen temel beceriler açısından değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Hayırsever, F. ve Kısakürek, M. A. (2014). Sosyal bilgiler ders kitabının, ilköğretim programında kazandırılması hedeflenen beceriler açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 4(8)*, 23-42.
- Ho, H., & Hsu, Y. (2011). Improving the textbook adoption procesy in taiwan, *International Education Studies, 4(4)*, 92-98. <http://dx.doi.org/10.5539/ies.v4n4p92>.
- Hotaman, D. (2008). *Yeni ilköğretim programının kazandırmayı öngördüğü temel becerilerin öğretmen, veli ve öğrenci algıları doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- İnternet, (2017). *Bırakın çocuklar kendilerini denetlesin*. <http://www.hurriyet.com.tr/birakin-cocuklar-kendilerini-denetlesin-40392077> adresinden 12.02.2018 tarihinde alınmıştır.

- Karaca, F. (2011). İlköğretim öğretmenleri derslerinde ne tür öğretim araç ve gereçleri kullanmaktadırlar? *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 131-148.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis (2nd ed.)*, Thousand Oaks, London: Sage Publications.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], (2017). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara:MEB.
- Mutluer, C. (2013). Sosyal bilgiler programında yer alan beceriler hakkında sosyal bilgiler öğretmen görüşleri (İzmir Menemen örneği), *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkishor Turkic*, 8 (7), 355-362.
- Özdemir, D. (2006). *Sosyal bilgiler dersinin düşünme becerilerini kazandırma düzeyine ilişkin öğretmen görüşleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Anadolu Üniversitesi/Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sanchez, T.,R. (1998). *Heroes, values, and transcending time: using trade books to teach values*. www.eric.ed.gov, ERİC Document No: ED 426 923.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], (2005). *Sosyal bilgiler dersi 6.ve 7. sınıflar öğretim programı kılavuzu.3.sosyal bil. -vizyonu -yapısı -beceri -kavram -değer -öğr a.doc*, <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx>.adresinden 13.12.16 tarihinde alınmıştır.
- Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], (2004). *Sosyal bilgiler dersi (4. ve 5. sınıflar) öğretim programı ve kılavuzu*, Ankara. <http://ttkb.meb.gov.tr/program2.aspx?islem=1&kno=39> adresinden 13.12.16 tarihinde alınmıştır.
- Yıldırım, A & Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.